

Journal of Child, Literature and Language Education – JCLLE

<http://dergipark.gov.tr/ceded>

Article type: Research

Received date: 15.03.2021

Accept date: 07.04.2021

Doi no: 10.47935/ceded.897239

Examination of the Works Called "If the World Belonged to Children" and "Children of the Ray Age" in the Context of Science Fiction and Children's Literature

Fatma DÜZENLİ GÜR *

Abstract. Science fiction, as the genre of literature mixed with science, takes these experiences to different dimensions. Children's literature constructs a language universe suitable for the dreams, interests and needs of children. Science fiction, on the other hand, is a genre that does not have difficulty in keeping up with the limitless imagination of children. Gülten Dayıoğlu is also a writer who cannot remain indifferent to the problems of her age. In her works, she explains the subjects that require sensitivity about life according to the child and from the perspective of the child characters. In this study, Gülten Dayıoğlu's novels named "If the World Belonged to Children" and "Children of the Ray Age" were examined as examples of science fiction genre in general in terms of children's literature criteria. The books reviewed were chosen because they reflect the science fiction genre. This study, structured with a qualitative research approach, is descriptive. In this study, information obtained through document analysis is interpreted. Both books have focused on predictions and assumptions about the future, covering the aftermath of major events that affect all of humanity, to reflect the characteristics of the science fiction genre.

Keywords: Science fiction, children's literature, Gülten Dayıoğlu, Children of the Ray Age, If the World Belonged to Children.

* Ankara University, Institute of Educational Science, Department of Cultural Foundations of Education, Turkish Education Program PhD Student, Ankara, Turkey; dznf@hotmail.com

“Dünya Çocukların Olsa” ve “Işın Çağı Çocukları” Adlı Yapıtların Bilimkurgu ve Çocuk Edebiyatı Bağlamında İncelenmesi

Fatma DÜZENLİ GÜR *

Öz. Edebiyat, insan ve yaşam gerçeklerine, durumlarına ilişkin çok çeşitli deneyimler sunar. Bilimkurgu, edebiyatın bilimle yoğrulmuş türü olarak bu deneyimleri farklı boyutlara taşır. Çocuk edebiyatı, çocukların düşün, ilgi ve gereksinimlerine uygun bir dil evreni kurgular. Bilimkurgu ise çocukların sınırsız düşün gücüne ayak uydurmada zorlanmayan bir türdür. Yapısal özelliklerinden güç alan bilimkurgu, geçmiş ve geleceği aynı yapıtta buluştururken güncel yorumlar. Gülten Dayıoğlu da çağının sorunlarına kayıtsız kalamayan bir yazardır. Yapıtlarında, yaşama ilişkin duyarlık gerektiren konuları çocuğa göre ve çocuk karakterlerin bakış açısından anlatmaktadır. Bu çalışmada, Gülten Dayıoğlu'nun “Dünya Çocukların Olsa” ve “Işın Çağı Çocukları” adlı romanları, çocuk edebiyatının temel ölçütleri ve bilimkurgu türünün genel özellikleri açısından incelenmiştir. İncelenen kitaplar, bilimkurgu türünü yansıttıkları için seçilmiştir. Nitel bir araştırma yaklaşımıyla yapılandırılan bu çalışma betimseldir. Bu çalışmada, belgesel tarama (doküman metodu/inceleme) yoluyla elde edilen bilgiler yorumlanmıştır. Her iki kitap da tüm insanlığı etkileyen büyük olayların sonrasını kapsayan geleceğe yönelik öngörü ve varsayımları, bilimkurgu türünün özelliklerini yansıtmak biçimde konu etmiştir.

Anahtar kelimeler: Bilimkurgu, çocuk edebiyatı, Gülten Dayıoğlu, Işın Çağı Çocukları, Dünya Çocukların Olsa.

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı, Türkçe Eğitimi Programı Doktora Öğrencisi, Ankara, Türkiye; dznf@hotmail.com

1. Giriş

Bilimkurgu, edebiyat alanındaki konumu bakımından düş gücünün sınırlarının olmayışı, bilimsel öğelerle bezeli arka planı ve çocukların macera tutkusunu karşılamasıyla onların ilgisini çekebilecek konular barındırır. Çizgi film ve masallar düşünüldüğünde çocuklara çok da uzak olmayan bir türdür. Yetişkin bir okur, çocukluğuna ilişkin unutamadığı, bilimkurgu içerikli bir yapıt bulunduğunu fark edebilir.

Geçmişteki sınırlı sayıda örnekler sayılmazsa bilimkurgu, teknik ve bilimin inanılmaz bir hızla ilerlemesi, bilginin artması ile insanların geleceği bilme, öğrenme çabalarının edebiyata yansımalarıyla ortaya çıkan, temelinde insanın düş gücünün yattığı bir türdür (Duru, 1999: 8; Öner, 1977: 21; Öner, 2015: 56). “Bilimkurgu, ‘pozitif bilimin’ temel alınarak, bu bilimin gelecek içinde alabileceği durumları sanat ve edebiyat formları içinde dile getiren bir sanat türüdür.” (Bayar, 2001: 17). Bilimkurgu, ortaklaşa ve durağan dünya ile evren anlayışının ötesine geçmek için geliştirilmiştir (Oskay, 2018: 51); insanın tanımı ve onun evrendeki konumu ile ilgili bir arayıştır (Aldiss, 1973: 8).

Çok boyutlu yapılarıyla edebiyat yapıtları, insanın aydınlanması ve yaşamı anlamlandırmasına katkıda bulunur (Aslan, 2019: 12). Bilimkurgu edebiyatı, geleneksel dünya edebiyatından ayrı düşünülemez. İnsanın iyi ve kötüyle mücadelesi, doğa ve makinelerle ilişkisi, yabancılarla arasındaki gerilim gibi ikilikler karşısında geleneksel edebiyat ne kadar “kaçış” barındırıyorsa bilimkurgu da bunu içermektedir (Uğur, 2019: 7). Yazarına tanıdığı sınırsız özgürlük alanıyla ilk zamanlar kaçış edebiyatı biçimde adlandırılırsa da zamanla kalıplardan hızla sıyrılıp kendi kimliğini edinmiştir (Baudou, 2005: 121). Bilimkurgu gerçeklikten kaçışı, doğaötesi bir söyleme ulaşmak için değil, geçekliği kısıtlama ve çarpıtmalar olmaksızın bilincimizde işlemeyi sağlayacak anlama ve anlatma aracı olarak kullanılmaktadır (Oskay, 2018: 38). Bilinen dünyanın alışlagelmiş yapısı karşısında bilimkurguda, olası gelecek düzenlerine ilişkin bir kuşku yakalamak için doğal algılamamanın dışına çıkılmaktadır (Yelkenli, 2000: 86).

Bilimkurgu türünün en önemli özelliği, alışılmış duygu, düşünce ya da dünyayı algılayış biçiminin dışına çıkmak için yazarın, kurgunun kendisini dış gerçekliğe yabancılaştırmasıdır (Oskay, 2018: 29). Bu yabancılaşma, mit ya da masalların dayandığı gibi doğaötesi ve bilişten uzak biçimde değil eleştirel ve yaratıcıdır (Oskay, 2018: 37; Suvin, 1979: 20). Bilimkurgu, bir yönden kurgusal diğer yönden bilimsel kanunları ya da varsayımları kapsayan, geleceğe ilişkin bilim ve teknoloji konulu bir içeriği olan kurgu türüdür (Çeker, 2020: 7). Asimov, bilimkurgunun insanın bilim ve teknoloji düzeyindeki değişimlere gösterdiği tepkilerle uğraşan bir edebiyat dalı olduğunu söyler. Bilimkurgunun insanın kendi iradesiyle seçebileceği değişimlerden iyi olana yönelmesini salık verdiğini ekler (Güney, 2007: 44-57). Bilimkurgu teriminin sürekli bir “oluş” durumunda, durağan bir biçimden uzak, değişim

içinde olanı karşıladığı düşünülür (Bould, 2019: 10). Bilimkurgu yapıtları için, “değişimin kurgusu, geleceğin tarihi” gibi benzetmeler de yapılır (Lukens, Smith ve Coffel, 2018: 133).

Gernsback, bilimkurgunun Jules Verne, H. G. Wells ve Edgar Allan Poe türünde, büyüleyici romantizmin bilimsel gerçekle ve kehanette bulunma ile iç içe olduğu bir öykü olduğunu belirtir (Gernsback, 1926: 3). Türe bilimkurgu adını veren kişi, Amerikalı bilimkurgu kuramcısı ve 1926’da yayımlanmaya başlayan *Amazing Stories* dergisinin yönetmeni, Hugo Gernsback olarak bilinmektedir (Baudou, 2005: 8; Bayar, 2001: 9; Çeker, 2020: 14; Kafka, 1975: 47; Öner, 2015: 57; Tok, 1996: 38; Yelkenli, 2000: 19). Atwood (2017: 67), bilimkurgu teriminin nasıl oluştuğu üzerinde durarak “bilmek” eyleminden gelen “bilim”in, kanıtlanabilir gerçeklerle ilişkili olduğunu söyler. Düşünmek, oluşturmak gibi anlamları olan “kurmak”tan türeyen “kurgu”nun ise gerçek olmayan, uydurulmuş bir şeye karşılık geldiğini ekler. Bilimkurgu terimi, birbirinden ayrı durması gerektiği düşünülebilecek iki kavramın bir araya gelmesi ile oluşmuştur. Aynı konuda Tok (1996: 34), iki kavram arasındaki bağdaşmaz gibi görünen farka vurgu yaparak bilimin mutlak doğrunun peşinde olduğu, sanatın ise taklit eden bir kurmaca olduğu belirlemesinde bulunur. Bilim ve sanatın birbirine yaklaştığı noktada ise bilimkurgu edebiyatının durduğunu ekler. Meillassoux (2020: 12), bilimkurgudaki kurmacanın bilimle ilişkisinin özünü, bilimin bilginin olanaklarını ve gerçek üzerindeki egemenliğini değiştirip genişlettiği kurmaca bir gelecek düşleme sorunu, biçiminde açıklar. Bilimin elde ettiği güçle farklı biçimler olsa da dünyanın öngörülen gelecekte de bilimsel bilgiye bağımlı olacağını ekler. Kurmacanın uğradığı değişimler karşısında bile çekirdeğinde bilimin hep var olacağını vurgular. Gernsback, mükemmel bilimkurguyu, “yüzde yetmiş beş oranındaki edebiyatı yüzde yirmi beş oranında bilimle harmanlamak” biçiminde betimler (Çeker, 2020: 14).

Bilimkurgu yapıtlarına özgü özellikler çok eski tarihli yapıtlarda yer olsa da türün kesin biçimini edinmesi sanayi devrimi ile birlikte gerçekleşmiştir (Tok, 1996: 34; Uğur, 2019: 156). Bilimkurgunun kurucuları, Jules Verne ve H.G. Wells olarak görülmektedir (Akın, 2009: 10; Çeker, 2020: 12; Tok, 1996: 34; Uğur, 2019: 6). Endüstri devrimi ile birlikte 19. yüzyıldan başlayarak büyük ilgi gören bilimkurgu yapıtları, bilimsellik ve akılcı düşünce temeline dayanmaları yönüyle okurun kurulmakta olan yeni dünyayı düşlemesine yardım etmişlerdir. Zamanla değişip dönüşen, kapsamını genişleten bilimkurgu, tüm toplumlarda karşılık bularak evrensel bir nitelik kazanmış ve 20. yüzyılda iyice parlamıştır (Uğur, 2019: 6-26).

Orhan Duru (1973: 332-333), “science-fiction” terimini karşılamak üzere, uzun süren bir sözcük arayışı sonucunda “düşbilimsel yapıt, düşsel bilim” gibi farklı kullanımları sona erdiren “bilimkurgu” sözcüğünü önerir. Uğur’a (2019: 45-46) göre, 1 Ocak 1973’te yayımlanan *Türk Dili* dergisinde türün adının konması ile birlikte Türk bilimkurgu edebiyatı, dikkate alınacak bir biçimde gelişmeye başlamıştır.

Kendi insanımız bilimkurguyla 19. yüzyılda tanışmış, önceleri ilgili bir okurken sonra kendisi de bilimkurgu yapıtı üretmeye başlamıştır. Günümüzde ise bilimkurgunun kendi başına bir tür konumuna eriştiği söylenebilir (Uğur, 2019: 7). Bir ülkenin “teknolojik, bilimsel,

endüstriyel ve sosyal” gelişimiyle ulusal bir bilimkurgu edebiyatının varlığı arasında önemli bir bağ bulunur (Baudou, 2005: 63). Bilimi üretebilen toplumlar, bunu edebiyatlarına da en iyi biçimde yansıtabilmiştir. Türkiye’de bilimkurgunun uzun süre geride kalması, ülkemizin dünyadaki teknolojik gelişmeleri yakalamakta gecikmesi ve bunları düşleyebilmek için gereken bilimsel düşünme alışkanlığı edinmedeki eksikliklere bağlı olabilir (Uğur, 2019: 65). Türkiye’de bilimkurgu edebiyatı, çevirilerle başlar; Jules Verne’in yapıtları ilk çeviriler arasındadır (İnneci Bozkaplan, 2010: 31). Çeviri yapıtlar ilgi uyandırırken bilim ve teknoloji ile kurulan ilişkideki sorunlar gibi nedenler yüzünden bilimkurgu türünde yapıtlar veren yerli yazarların sayısı yetersiz kalmıştır. 1980’li yıllardan başlayarak video ve bilgisayar teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte bu durum 1990’larda değişmeye başlar. Bilimkurgu filmlerine duyulan ilginin artması ve bilgisayarın (internet) yaşamın her alanında etkin olmasıyla bilimkurgu yapıtları da giderek yaygınlaşmıştır (Uğur, 2015: 63).

Çocuklara seslenen bilimkurgu örnekleri, 1870’lerden beri görülmekteyken 1970’lerde yalnızca çocuklar için bilimkurgu türünde yapıtlar kurgulayan yazarlar görülmeye başlar. Ülkemizde ise çocuklara yönelik ilk bilimkurgu romanı, Hadi Besleyici’nin kaleme aldığı, çocuk karakterlerin aya yolculuğunu anlatan 1976 tarihli “Ayşe ile Çetin Gezegenler Arasında” adlı yapıttır. 1980’lerde pek verimli geçmeyen hazırlık evresinin birikimi, 1990’larda meyvelerini vermeye başlar. Bu yıllarda, çocuklar için yazılan yapıtların sayısı artarak yetişkin bilimkurgu edebiyatından giderek ayrılmaya yönelir (Uğur, 2019: 31-48).

Gülten Dayıoğlu, çocuk edebiyatı deyince ülkemizde yetişmiş olan ilk akla gelen önemli yazarlardan biridir. Balta (2014: 62), Gülten Dayıoğlu’nun yapıtları arasında *Işın Çağı Çocukları*’ndaki karakterlerin bilimkurgu türünün özelliklerine tümüyle uyanlar olduğunu belirtir. Aydemir (2011: 84) de *Işın Çağı Çocukları* ve *Dünya Çocukların Olsa* adlı yapıtların fantastik yerine daha çok bilimkurgu öğeleri içerdiğini belirtmiştir. Bu çalışmada incelenen kitaplar, bilimkurgu türünün özelliklerini yansıttıkları için seçilmiştir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Nitel araştırmanın özelliklerinden biri, metni çözümlmek amacıyla açıklama ve izleklere (tema) ilişkin verilerin çözümlenmesi ve bulguların anlamının yorumlanmasıdır (Creswell, 2012: 16). Nitel araştırma özelliği gösteren çalışmalar, genellikle betimsel araştırma türü içinde yer almaktadır (Erkuş, 2013: 108). Nitel bir araştırma yaklaşımıyla yapılandırılan bu çalışma betimseldir.

2.2. İncelenen Yapıtlar

Araştırmada ele alınan Gülten Dayıoğlu’nun “*Dünya Çocukların Olsa*” ve “*Işın Çağı Çocukları*” adlı yapıtları, bilimkurgu türünün temel kavramları ve çocuk edebiyatının temel öğeleri bakımından incelenmiştir.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu çalışmada, belgesel tarama (doküman metodu/inceleme) yoluyla elde edilen bilgiler yorumlanmıştır. Belgesel tarama ise belirli bir amaca yönelik olarak kaynakları bulup okuma, notlar alıp değerlendirme işlemlerinden oluşur (Karasar, 2013: 183). Nitel araştırmalarda bu yöntem, veri toplarken tek başına kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 187). Elde edilen bilgiler, “konu, izlek (tema), karakterler, zaman-yer (mekân), ileti, kullanılan dil ve bilimkurgu türüne özgü diğer öğeler” kapsamında çözümlenmiştir.

3. Bulgular

3.1. İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Konu

Bilimkurgu türünün sınırları aşan yapısı, çocuk okurların düş gücünün sınırsız oluşuyla aynı düzlemi paylaşmaktadır. Gerçekçi edebiyatta ele alınamayacak birçok konu bilimkurgu türünde, bilimi kurgu içinde harmanlayarak anlatılır. Bilimkurgu bu yönüyle bilime merak duyan çocukların edebiyatla da yakından ilgilenmesini sağlar.

Yazarın yapıtlarda ele aldığı kurmaca gerçeklik ile çocuk, kanıksadığı gerçeklikten fazlasının olduğunu sezer. İnsan ve yaşam olguları, sanatçı duyarlılığıyla merak uyandıracak biçimde kurgulanır (Sever, 2013: 205). Konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, onun kitapla ilişki kurmasını sağlayan temel öğelerdendir (Sever, 2012: 119).

İncelenen *Dünya Çocukların Olsa* adlı yapıtta olaylar, dünyanın kuzey ve güney yarıküreler boyunca “Avampaka” ve “Çiruponya” adlarıyla ikiye ayrıldığı bir gelecekte yaşanır. İnsanlar ileri düzey teknolojik ve bilimsel bilgilerini, zenginliklere tek başına sahip olmak için düşman gördükleri tarafı yok etmek üzere kullanmaktadırlar. Artan dünya nüfusunu, kendilerine bir tehdit olarak görmektedirler. Her iki taraf da birbirine aynı anda kimyasal bir silahla saldırınca dünyada yalnızca, kendilerine daha önce “iskelet geliştirme aşısı” yapılmış olan 12 yaş ve altındaki çocuklar kalır. Bu saldırıyı Avampaka adına yürüten bilgin ile karısı ise uzaydan dünyaya dönmeyi başardığı için sağ kalan son yetişkinlerdir. Çocuklar barışçı bir yeni dünya düzeni kurmayı başarırlar. Avampakalı bilgin ile karısı da hırslarının kurbanı olurlar.

Işın Çağı Çocukları adlı yapıtta ise olaylar, uzak bir gelecekte gerçekleşir ve dünyada yaşanması öngörülen değişimler kurgu içinde aktarılır. Roman, *İleri Görüşlüler Ülkesi*'nin doğumevlerinde, gizemli olayların görülmesiyle başlar. Bazı erkek bebekler, doğumdan sonra ortadan yok olurlar. Çalınan bebekler dâhidir ve “bebek çiftliği” denilen yerde, sevgi, acıma, öfke, kin, nefret gibi insana özgü duygulardan uzak bir biçimde bilim insanı olmaları amacıyla yetiştirilirler. Bu bebekler 15-20 yaşlarına geldiklerinde yeni bilim kurulunu oluşturmak ve nükleer yıkımın etkisiyle oluşan kıtlığa çare olması amacıyla “açlığı yenecek bir buluş” üzerinde çalışmak üzere görevlendirilirler. Bilim kurulu üyeleri, kıtlığa çare bulmakla kalmaz, uzaydan gelen gizemli ışın aracılığıyla insanların olumsuz duygularını ortadan kaldıran buluşları ile savaşları da sonlandırır.

Duru’ya (1973: 335) göre bilimkurgu, “olabileceklerle, olması olanak içinde olanlarla uğraşır”. Betimlediği olaylar tümüyle olanaksız bile olsa bilimkurgu yapıtları, anlamlı ve gerçekçi sorunlara değinebilir (Güney, 2007: 32). Bilimkurgu yapıtları gelecekle ilgili görünse de gerçekte, yazıldıkları dönemin toplumsal, siyasal ve tarihsel anlayışının bir yansımasıdır, eleştirisidir (Balta, 2014: 66; Çeker, 2020: 33; Dağ, 2019: 28; Güney, 2015: 36). *Dünya Çocukların Olsa*’da insanlığın, tarihin her döneminde uğraşmak zorunda kaldığı savaş konusu, bilimkurgu türü özellikleri içinde kurgulanmıştır:

“Onlar uzay güverciniyle dünyanın çevresinde dolaşarak sözleşirken, Çiruponlar da buzlar denizinin dibine demir atmış olan şeytan minaresi biçimindeki deniz altının içinde bilginleriyle aynı konuyu konuşup, kendini beğenmiş Avampakalıları ‘sıcak yağmur şenliği’ saldırısıyla yeryüzünden silmek için anlaşıyorlardı.” (s. 14)

Işın Çağı Çocukları’nda ise savaş sonrası olası bir kıtlığın önüne geçmek için çareler aranmaktadır:

“İleri Görüşlüler Ülkesi’nin yöneticileri, halkı nükleer silahların etkisinden koruyacak bazı önlemler almışlardı. Ama, toprakların ve bitki örtüsünün korunması olanaksızdı. İşte bu çok önemli nedenlerden ötürü, bilimsel çalışmaların ‘açlığı yenecek bir buluş üzerinde yoğunlaştırılması’ gerekiyordu.” (s. 10)

Bir anlamda kendi dünyasına sıkışıp kalmış insanların yenilik arayışını konu edinen bilimkurgu yapıtlarının genelinde, insanlık belirli bir düzeye erişmiş olur. Arka planda ise var olan durumdan duyulan hoşnutsuzluk sonucu, yeni diyarlara ulaşma umudu yatmaktadır (Dağ, 2019: 80). Bilimkurgu yapıtları, bugünden geleceği öngörmeye çalışarak gelecekteki dünyanın nasıl biçimleneceğini de konu eder (Uğur, 2015: 68). Bilimkurgu türünde öyküler, “çevre, gizem, karakter ve olay” dan oluşmaktadır. Bunlardan biri diğerlerinden baskın kılınır. Olay öyküleri, başlangıçta alışılmadık biçimde bozulan düzenin sağlanması ya da yeni bir düzen kurulması ile son bulur (Çeker, 2020: 34-35). İncelenen her iki yapıtta da insanlık, karamsar gelecek (distopik) gibi görünen günleri geride bırakıp barış ve huzurun egemen olduğu bir ortama kavuşur. *Dünya Çocukların Olsa* yeni dünya düzenini, iyimser geleceğe (ütöpic) ilişkin bir kurgu görünümünde anlatır:

“Dünya çocukların. Geleceğin sahibi onlar. Böyle yaşayacağız, diyorlarsa barışı gerçekten böylesine çok istiyorlarsa, düşsel gözüyle baktığın düzen neden gerçekleşmesin?” (s. 58)

Bilimkurgu türünde yazar, kurduğu yeni dünyayı gerçeklik duygusu vermek için ayrıntılı ve kendi içinde tutarlı bir biçimde betimler (Çeker, 2020: 33). Bu özelliğe örnek vermek gerekirse *Işın Çağı Çocukları*’nın ışın yolları, “Atom çağında kullanılan taşıtlar, sürekli olarak havayı kirletiyordu. Onları kaldırdık. Güçlü enerji kaynaklarından elde ettiğimiz ışınlarla ışın yolları oluşturduk.” (s. 125) biçiminde betimlenir.

Bir konu, bilimsel ya da teknolojik bir tasarım temelinde, sanatsal bir biçim eşliğinde sunuluyorsa bilimkurgudur (Bayar, 2001: 16). Bilimkurgu yapıtında öykü, bilim ve teknikteki güncel gelişmelere, bu gelişmelerin kısa sürede ortaya çıkabilecek etkilerine ya da gelecekte

var olacağı öngörülen bir bilimsel gelişmeye dayanabilir. Bu bilimsel gelişme, güncel bir varsayımın uzantısı olabileceği gibi tümüyle kurmaca da olabilir (Duru, 1973: 335). Günümüzde, hangi zamanda yer alırsa alsın yaşama geçirilmemiş, deneyimlenmemiş teknolojik düşler bilimkurguya konu olmaktadır (Uğur, 2019: 42). *Işın Çağı Çocukları*'nda "doğru besini ve doğru maması" (s. 14, 54), insanlığın karşı karşıya kalacağı açlık sorununa çözüm olarak üretilmiştir. Günümüzde de beslenme gibi temel bir gereksinimi kendi çabalarıyla karşılayamayacak durumda olan ülkeler vardır. *Dünya Çocukların Olsa*'da bu olasılığa karşı geliştirilen "besin hapı/tableti" (s. 25) için deniz altındaki özel üretim merkezi ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir.

3.2. İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında İzlek (Tema)

Bilimkurgu yapıtları temel bir izlek çevresinde, diğer izleklerden de izler barındıran bir yapıda kurgulanabilir. Bu işleyişi, zihin haritalarının dallara ayrılan yapısı gibi düşünmek olasıdır. Örnek vermek gerekirse temelde uzay izleğinden yola çıkılan bir yapıtta farklı gezegenler, makineler, dönüşüm geçirmiş canlılar gibi konuyla ilişkili başka öğelere de yer verilebilir.

Bilimkurgu yapıtlarındaki izlekler, bilim alanlarının zamanda öne çıktıkları tarihlere göre biçimlenmiştir. "Dünya dışına yapılan yolculuk", en çok kullanılan izleklerden birisidir. Diğer izleklere "zaman yolculuğu, nükleer savaş ve ordu güçleri, ekoloji, ölümsüzlük, süper zihinsel güçler, ışınlanma ve biyoloji" örnek verilebilir (Uğur, 2019: 32-33). Baudou (2005: 68-119), bilimkurgu izleklerini "uzay, zaman, makineler, başka dünyalar-boyutlar, dönüşüme uğramış insan" başlıkları altında inceler. Bilimkurgu edebiyatının en yaygın konuları: "uzay-zaman-farklı boyut-koşut evren gezileri, başka gezegenlerden gelen canlı-cansız varlıklarla karşılaşma, dünyanın gelecekteki biçimi-sonu ya da varsayımlı tarih, olağanüstü buluşların sonuçları, robotlar, duyuüstü algılama-telepati, kurgusal dünyalar"dır (Duru, 1973: 335). Bu türün başlangıcını oluşturan macera türü öyküler insanları, alışılmış ufukların ötesinde başka dünyalar olabileceğini düşünmeye yöneltmiştir (Oskay, 2018: 47). Antczak (1985: 38-84), bilimkurguda simge kümelerini "insan/makine (robotlar, gözetleme düzenekleri, nükleer yıkım, teknoloji korkusu), zihinsel güçler, yabancı/uzaylı varlık, dünya/evren birliği, hayvansal yaşam biçimleri, hayvan mutasyonu, bitkisel yaşam biçimleri, maden dünyası, su dünyası" başlıkları altında toplamıştır.

Baudou, bilimkurgunun atalarını "düşsel geziler ve ütopyalar" olarak kabul eder (Baudou, 2005: 16). Yazarlar, insanları hiç bilinmeyen gezegenlere taşırken yine dünyadan öğelere başvururlar. Günümüzdeki olumsuz gidişin çözüm yolları, iyimser geleceğe ilişkin yaşamlarda aranır (İsmihan, 2005). Ütopya, daha iyi ve mutlu bir dünyayı düşler, anahtarı "keşke (şöyle olsaydı)" dir (Güney, 2007: 62). Sözcük anlamı, Yunanca ou-topia "olmayan yer", eu-topia "güzel yer" anlamlarına gelerek her ikisini de çağrıştıracak biçimde "var olmayan güzel yer" olarak açıklanabilir (Abrams, 1999: 328; Atwood, 2017: 199; Bayar, 2001: 23; Kumar, 2005: 9). Ütopyanın karşıtı distopya ise sözcük anlamı bakımından "kötü yer" biçiminde tanımlanarak insanlar için hoş olmayan düşsel bir dünyayı karşılamaktadır (Abrams, 1999: 328). Nitelikli çocuk kitaplarında çocuğa özgü biçimde kurgulanan çevre, onun

mutlu olmasını da sağlamalıdır. Kitapta anlatılanlar, çocuğun yürek ve belleğinde “sevgi, barış, dostluk” gibi kavramlarla ilgili duyarlık oluşturmalarıdır (Sever, 2012: 120-121). *Dünya Çocukların Olsa*, en baştaki savaşın eşiğindeki dünya ve sonrasında yaşananlar ile distopya özelliği taşımaktayken çocukların kurduğu yeni düzen ile olumlu bir havaya bürünür. Yapıtta “dönüşüm geçirmiş insan ve hayvanlar, nükleer yıkım, dünya birliği” gibi izleklere uygun anlatımlar bulunur.

Yaşamlarında daha önce duydukları konular olabileceğinden uzay izlekli yapıtlar, çocuklar için iyi bir başlangıç olabilir (Lukens vd., 2018: 86). *Işın Çağı Çocukları*'nda insanlar bilim ve teknoloji açısından uzayda “tarım küresi” (s. 14) kuracak kadar ileridedir. Uzay araçları, ulaşım yöntemleri romanda ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır. İnsanların isteklerine savaşılarak kavuşma hırslarına karşın, sevgi ve dostlukla daha insancıl ve barışçıl dünyalar kurmasından söz edilmektedir. Bunların ele alınış biçimi, okurun soyutlamalar yaparak kavram geliştirmesine olanak sağlayıcı niteliktedir. Yaşama ve insana özgü durumlar, çocuğa duyumsatılmaktadır.

3.3. İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Karakterler

Çocuklar, okudukları yapıtlardaki kişilerle özdeşim kurduklarından söz, eylem, düşünme ve düşündüklerini uygulama gibi yönlerden iyi geliştirilmiş karakterleri benimsemeleri daha kolay olmaktadır.

Genç okurların okuduğu yapıtlardaki kişilerle bağ kurma eğilimi, yazarların olay örgüsü ve hareketin yanı sıra odak noktasını güçlü karakterlere çevirmesine; bu da bilimkurgunun genç okurlar arasında yaygınlaşmasına ortam sağlamıştır. Dünya hızla değişip teknolojik gelişmelere ayak uydurmaya çalışırken yapıtlarda, gücü elinde tutanların isteklerine ters düşse bile inandıkları şeyler uğruna mücadele etmekten çekinmeyen öykü karakterlerine yer verilmesinin önemi daha da artmıştır. Bilimkurgunun karmaşık bir dünyada, bilgilerin doğruluğunu sına ve etkin davranış örnekleri sergileme gibi nitelikler barındıran karakterler sunduğu belirtilebilir (Lukens vd., 2018: 133-134). Çocuk edebiyatı yapıtlarındaki kişinin karşılaştığı sorunları çözmekteki kararlı duruşu, amacına ulaşmakta izlediği yöntemler ve bunların kendisine yansımaları, çocukları karakterle özdeşim kurmaya isteklendirir (Sever, 2012: 77). *Işın Çağı Çocukları*'nda anlatılan çocukluktan başlayarak bilimle iç içe yaşayan çocuk karakterler, ideal düzenin kurucularıdır. Sevgi, dostluk, gönül birliği gibi değerleri yüceltip tüm dünya ile paylaşırlar (Sınar Çılgın, 2005: 43). Kitaplarda, seslenen yaş grubunda yer alan başkışı, daha çok ilgi uyandırır. *Işın Çağı Çocukları*'nda öne çıkan iki karakter “Sekiz Numaralı Bilgin” ve “İleri Görüşlüler Ülkesi Başkanı”dır. Sekiz, bebek çiftliğinde yetiştirilen dahîlerden biridir; insanlığın yararını gözetken buluşlar yapar ve bu amacından ödün vermez. Herkes tarafından takdir edilmektedir. Belirgin fiziksel özelliği, annesinin kendisini yıllar sonra onun sayesinde tanıdığı elindeki yıldız biçimindeki bendir (s. 25). Karakterlerin eylem, tutum, davranış ve konuşma gibi yönlerden geliştirmeye açık nitelikte olduğu söylenebilir.

Dünya Çocukların Olsa'da, diğer bilimkurgu yapıtlarındaki gibi karakterlerin iyi-kötü gibi simgesel özellikleri vardır (Ateş, 1998: 140). Bu kitaplarda, dünyaya egemen olmak isteyen olumsuz bilim insanı ve yöneticiler de vardır. Karamsar gelecek anlatılarındaki gibi toplumları kontrol altında tutma amacıyla sevgiye düşman, dünyanın huzurunu bozan karakterlerdir (Sinar Çılgın, 2005: 44). Avampakalı bilgin ile "*Dizginçi Baba*" denilen yönetici, yapıtta öne çıkan kişilerdir. Bilginin karısı, kocasıyla eylemleri nedeniyle zaman zaman çatışmaya girse de bu fazla büyümeye ve onu aklamak için bahaneler üretir. İnsanlığa zarar veren çalışmaları için belleğinde eşini şu düşüncelerle savunur: "*Kocam ulusumuzun daha iyi koşullarda yaşamasını sağlamak için buldu sıcak yağmuru. Ona da yöneticiler buyruk verdiler. Evet, asıl suç dizginçi babada...*" (s. 48)

3.4. İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Zaman-Yer (Mekân)

Bilimkurgu, zamanın boyutları arasında köprü işlevi gören bir türdür. Aslında yaşadıkları dönemin bir eleştirisi biçiminde düşlenen ama gelecek bir zamanda geçiyor gibi kurgulanan karamsar gelecek anlatıları (distopya) buna örnek olabilir. Yazdıkları dönemde daha gerçekleşmemiş buluşlar, keşfedilmemiş bilgiler içeren yapıtların bilimsel ve teknolojik gelişmelere esin kaynağı olarak içeriğinin kurgudan çıkıp ete kemiğe bürünmesi de bir başka örnektir. Varsayımsal tarih konusunu işleyenler ise zamanı tümüyle farklı bir açıdan "ya böyle olsaydı..." diye yeniden kurgularken zamanın boyutları arasındaki köprüye başka patikalar bağlamaktadır.

Çeker'e göre, bilimkurgunun temel ilkelerinden bazıları, öykünün genellikle gelecekteki bilimsel ve teknolojik gelişmeleri konu etmesi; olaylar dizisi sonucu karakterlerin kendilerini var olandan farklı koşullar içinde bulmaları; bilimsel keşif ya da buluşların gelecekte insanlarda bıraktığı etkileri içermesi; bu tür öykülerde sahnenin genellikle "gelecek zaman, sanal dünya, uzay, farklı bir dünya, evren ya da boyut" olması, biçiminde sıralanabilir (Çeker, 2020: 23-24). Bilimkurgu yapıtlarında uzayın yaygın olarak kullanılan bir ortam olması, bilimkurgu deyince ilk akla gelenlerden birinin uzay olması ile açıklanabilir. Ayrıca, insan bilincini sınırlayan kuralların uzayda değişime daha kolay uğraması ile alışkanlık ve düşüncelerden sıyrılma olanağı vermesi nedeniyle çocuk edebiyatında da sıklıkla konu edilmektedir (Uğur, 2019: 158-159). Bilimkurguda zaman, gerçekçi kurgularda olduğu gibi geçmiş, şimdi veya gelecekte geçebilir. Ancak bu zaman, tek bir boyut içinde değil, tüm olası seçenekleri kapsayabilen çok boyutlu bir zamandır (Akkoc, 1996: 36; Oskay, 2018: 46; Suvin, 1979: 20-21).

Işın Çağı Çocukları'nda, "*Atom Çağı*"ndan sonraki gelecekteki "*Işın Çağı*" kurgu dünyası anlatılır. Olaylar, bilim ve teknoloji yönünden gelişmiş bir dünyada ve uzayda geçmektedir. *Dünya Çocukların Olsa* da düşsel bir kurgu içinde, kimyasal yıkıma uğrayan dünyanın ve kentlerden uzakta insanlığın tarım ile geçindiği zamanlara dönüp uygarlığı yeniden kurmaya çalışan çocukların yaşadığı doğal ortamlarda geçer. Avampakalı bilgin ve karısının çalışmaları nedeniyle laboratuvarlar ve deniz altına kurulan yeraltı kentleri de olayların geçtiği yerlerdendir. Her iki yapıtın da uzak bir gelecek zamanı konu edindiği anlaşılmaktadır.

3.5. İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında İleti

Farklı zaman dilimlerini anlatan kurguları olsa da bilimkurgu yapıtları aslında büyüteci, yazarın yaşadığı döneme ve gelecekteki olası sorunlara tutar. İletileri, genellikle olasılıkların gerçekleşmesi sonucunda yaşanacaklara dikkat çekme ve okura bir uyarı niteliğindedir.

Kurmaca metinler, biçim, içerik, kurgu gibi yönleriyle diğer metin türlerinden ayrılır. Yazarın eleştirisi, iletisi ve dünya görüşü kurmaca gerçekliği yorumladığı yapıta yansır (Dilidüzgün, 2018: 135). Bilimkurgu saygı, anlayış, birbirine gereksinim duyma gibi değerleri gün yüzüne çıkarıp öykücülüğün yeni biçimlerini sunmaya yardımcı olabilir (Ağın, 2020: 163). Bilimkurgu, aslında hep gözümüzün önünde olduğu için kanıksadıklarımızı başka dünyalara taşıyıp yeniden görmemizi sağlar. Yaptığı iş, yeni dünyalar düşlemeyi düşleyebilmektir. Okura, “sonsuz kere sonsuz dünya” olasılığını görebilme bakış açısı kazandırır (Güney, 2007: 8-11).

Çocuk edebiyatı ürünleri, toplumsal ve evrensel değerleri yansıtır; çocuğun özgür düşünme ve sorgulamasına ortam sağlar (Aslan, 2019: 72). Gülten Dayıoğlu, yapıtlarında sevgiyi yücelten, çocuğun dünyasını yansıtabilen bir yazardır. Çocuk için gereken duyarlıkları, devinimin hiç bitmediği serüvenler içeren yapıtlarında yaşamın içinden örneklerle sezdirir. Çocuk onun yapıtlarındaki iletileri, kendi duygu ve düşünce süzgecinden geçirip alımlar. Daha başında olduğu yaşama ilişkin deneyim edinir. Gülten Dayıoğlu, çağının tanığı bir yazar olarak dönemin değişimlerini yapıtlarında yansıtır. Toplumun evrim ve dönüşümünü aktarır. Sorunların çözümünü, eğitim ve bilimde arar. Bunu yaparken tartışmaya açık olmayan doğrular dayatmaz (Sınar Çılgın, 2005: 37-45). Aynı zamanda yazar, yapıtlarında evrensel, ulusal ve çevre kaynaklı sorunları konu edinir; yozlaşan insanlığa eleştiriler getirir (İnneci Bozkaplan, 2010: 31).

Dünya Çocukların Olsa' da barışın yalnızca sevginin egemen olduğu bir ortamda var olabileceği iletisi yer alır. Dilleri, dinleri, ırkları farklı olan çocuk karakterler aracılığıyla el birliği ile istenen yeni dünyanın kurulabileceği, geleceğin biçimlendirilebileceği anlatılır (Sınar Çılgın, 2005: 43-44). Yazarın eleştirileri, tüm evreni ve insanlığı kapsamaktadır. Yapıt, tarih boyunca birbirini öldürmek için yöntemler arayan insanlığın eleştirisidir (Ateş, 1998: 138). Kitapta, kendi çıkarı ve hırsları uğruna gerçeği göremeyen insanların sağduyularını yitirmelerinin sonuçlarının nerelere varacağı gözler önüne serilmiştir. Kurması yüzyıllar alan uygarlığın bir anda işlevsiz kalabileceği, açlık gibi sorunlar karşısında insanlığın yeniden doğaya yönelince kurtuluşa ereceği sezdirilmiştir. Bu yapıtta çocuklar, ellerine geçen gücün kontrolünü kaybedip karmaşaya sürüklenmek yerine, olağanüstü koşullar karşısında barış ve sevgi içinde yaşamayı seçmiştir.

*Işın Çağı Çocukları'*nda yazar, bilimin tüm olanaklarından yararlanan hoşgörü, huzur ve sevgi içinde, savaştan uzak bir toplum oluşturmuştur (Akın, 2009: 333; Karagöz, 2015: 48; Sınar Çılgın, 2005: 43). Yazar, okurda savaşla ilgili duyarlılık oluşturmak istemektedir:

“Genç bilginlere nükleer savaş sonucunda dünyanın ne duruma geleceğini belirten, bilim kurgu türünde filmler gösteriliyordu. Filmlerde o güzelim ormanları, çayırları, bağ, bahçeleri yok olmuş, toprağı küle dönüşerek, göğe savrulan çorak dünyayı görüyorlardı.” (s. 12)

Kitapta, nükleer ve ışın gibi enerji kaynaklarının hem iyi hem de kötü yönde kullanılması sonucu ortaya çıkan durumlar ya da gerçekleşebilecek olasılıklar verilir. Dehasını, insanlığı yok etme ya da yaşatma yönünde kullanma gibi bir ikilik de söz konusudur.

Çocuk edebiyatı yapıtlarının iletileri, doğrudan aktarma amacı yoktur. Çocuklar, kitapla kurulan iletişim sürecinde özne konumunda yer almaktadır. Yapıtta sunulan iletilerden anlam çıkarmakta sorumluluk onlardadır (Sever, 2012: 143). Her iki yapıtta da yazar, iletisini metnin geneline yaymış ve çocukların alımlamasına bırakmıştır.

3.6. İncelenen Çocuk Edebiyatı Yapıtlarında Kullanılan Dil

Çocuğa görelilik ilkesinin bir gereği olarak çocuk okurlara seslenen yapıtlarda onların yaş, gelişim düzeyi, ilgi ve gereksinimleri gibi özelliklerine duyarlı bir dil kullanılması, yapıtın istekle okunabilirliğini etkileyen önemli bir etkidir.

Edebiyat yapıtlarında sözcükler, duygusal ve çağrışımsal bakımdan çok anlamlıdır (Aslan, 2019: 34). Bilimkurgu metinlerinde ise sözcüklerin mecaz (metaforik) anlamları değil, gerçek anlamları anlaşılır (Güney, 2007: 22). Çocuklara seslenen yapıtların dilinin sade ve anlaşılır olması ilkesi ile bilimkurguda sözcüklerin ilk anlamlarının anlaşılmasının amaçlanması benzerdir. İncelenen yapıtlarda bu ilke benimsenmiş olmakla birlikte yine bilimkurgunun bir özelliği olarak yazar kendi türettiği sözcüklere yer vermiştir. *Işın Çağı Çocukları*'nda geçen “doygı” (s. 14) sözcüğü ile *Dünya Çocukların Olsa*'daki “Avampaka ve Çiruponya” (s. 8) adları buna örnektir.

3.7. İncelenen Yapıtlardaki Bilimkurgu Türüne Özgü Diğer Öğeler

Gülten Dayıoğlu, bilimkurgu ve fantastik türlerinde yazmaya 1980'den sonra ilgi duyar (İnneci Bozkaplan, 2010: 31; Sınar Çılgın, 2005: 38). Bu yıllarda televizyonun yaygınlaşması ile birlikte yaşama ilişkin algılar da değişmeye başlar. Gülten Dayıoğlu'nun *Işın Çağı Çocukları*, *Dünya Çocukların Olsa* gibi romanları insanın düş gücünün varabileceği yerleri gösteren yapıtlardır. Bu tür kitaplar, çağdaş masallar olarak değerlendirilebilir. Bilimkurgunun düşlediklerinin bilim ile gerçeğe dönüştüğü düşünülürse bu kitaplarda geçen “bitkiler, ışınlar vb.” akıl dışı olarak görülmez (Sınar Çılgın, 2005: 43). Edebiyatın değişik bakış açıları, gelecek düşleri, bilimden önce geleceği kurgulamaya olanak tanımıştır. Denizaltıyı daha yapılmadan önce Jules Verne'nin düşlemesi, edebiyatın öncülüğünün bir göstergesi gibidir (Uğur, 2019: 56). Bilimkurgu, “aya yolculuk, denizaltı, robotlar, bilgisayar, genetik mühendisliği” gibi birçok konuda bilime öncülük etmiştir (Duru, 1999: 7). Bilimkurguların uydurduklarının bilim insanları tarafından gerçekleştirildiği söylenir. Yazarlar ile bilim insanları, edebiyatın bu dalında işbirliği içindedirler. Bilimsel ve mantığa dayalı öngöruları olan yazarların, birçok bilim insanına esin kaynağı olduğu bilinmektedir (Yelkenli, 2000: 19-29).

Bilimkurguyu bilimkurgu yapan özellikleri Csicsery-Ronay (1996: 386) şöyle sıralar:

- Düşsel yeni gerçeklere gönderme yapmayı amaçlayan “yeni sözcükler” türetme
- Düşsel buluşlar, keşifler ya da tarihin akışını değiştirecek uygulamalar türünden “yeni şeyler” içirme
- Tarihsel olarak yazarın şimdiki zamanından geleceğe nasıl ulaştığımızı ilişkin açık veya örtük mantıksal açıklamalar barındırma, “bilinenden yola çıkarak bilinmeyi öngörme”
- Öykünün merkezinde, bazı yazarların öne çıkardığı, bazılarının ise arka planda tuttuğu “mantıksal çelişki (oxymoron)” bulundurma
- Amacı var olan bilimsel anlayışı eleştirmek olmayan, mantıksal çelişkiye dayanan “bilimsel uydurmalar” üretme
- Kendine özgü zaman ve mekân (chronotophe) yasalarına göre işleyen kurgusal “uzay-zaman” betimlemeleri yapma
- Bilimsel içeriği ve tarihsel boyutunun neye dayandığından bağımsız olarak yapısında kısa, özlü, öğretici bir anlatıdan (kıssa) izler taşıma.

İncelenen her iki yapıtta da yukarıda sıralanan özelliklere uygun örnekler bulunur. Bu çalışmanın önceki başlıklarında bazılarını değinilmiştir. *Dünya Çocukların Olsa*'da “enerji üretici, besin tableti, su/besin küresi, iskelet geliştirme ve gençlik aşuları, özel dalış aygıtları, insan beyinli goriller, yapay ada, yeraltı kentleri, uzay filleri/balinaları filoları, uzay güvercini/yengeci adlı taşıtlar” gibi birçok bilimkurgusal öge ile çocukların düş gücü devindirilir. *Işın Çağı Çocukları*'nda “doymuş besini/maması, uzay/atmosfer tarım küreleri, uzay topacı/uzay kirpisi/Nuh'un Gemisi I-II taşıtları, beyazlaşma, uzay depremi, ışın bombası/salıncağı/yolları, dondurucu aygıt, uzay müzikası, gümüş/altın ışınlar, uydu/buzul kentler” gibi ögeler yapıtta kurgusal bir yapı içinde okurun anlam evrenine sunulmuştur. Bunlara ek olarak evlerin “beyin mutfağı” denilen odalarında çocukların bilgisayar düzenekleriyle oluşturulan ders köşelerinde ders çalışması (s. 97), günümüzdeki salgın döneminde uzaktan yürütülen eğitimleri anımsatmasıyla bilimkurgu olmaktan çıkmıştır, denilebilir. Yine benzer bir durum yazarın görüntülü görüşmeyi anlattığı satırlarda geçer: “Öyle ki bilginler, haberleşme salonundaki aygıtla dünyadaki tüm insanlarla görüşebileceklerdi. Televizyon görünümündeki bu aygıt, dünyanın en uzak köşelerindeki vericilerle bile, bağlantı kurabilecek güçteydi.” (s. 120)

Bilimkurgu türü yapıtların bilim insanlarına esin kaynağı olması ile yazarların iyi bir bilimkurgu yapıtı oluşturabilmek için bilim dünyasındaki gelişmeleri yakından izlemesi, karşılıklı bir ilişki içinde gerçekleşmektedir.

* Oksimoron (oxymoron): Birbirine zıt iki duygunun aynı anda kullanılması (Ruiz, 2015: 203).

4. Tartışma ve Sonuç

Özel ilgi alanı edinmiş çocuklar için ilgilerine uygun kitapları okumak, okuma zevk ve isteğini arttırıcı rol oynamaktadır. Çocukların seçeceği kitaplar, bilimkurgu nitelikleri taşıyabilir. Bilimkurgu yapıtları, okurun düş gücünü devindirmenin yanında gelecekte gerçekleşebilecek olası olay ve durumları yansıtır. Bu yapıtlar, düş gücünün ve zekânın sınırlarını zorlayan kurguları ile okuru soyutlamalar yapmaya yönlendirir. Kurgusal gerçeklikten yola çıkarak okurun dünü, bugünü ve geleceği ile ilgili çıkarımlarda bulunmasına, kendi gerçekliğini sorgulamasına aracılık eder.

Türk bilimkurgu edebiyatında çocuklara yönelik olarak yazılan yapıtların yetişkinler için yazılanlardan daha çok olduğunu belirleyen Uğur'a göre bunun nedeni, bilimkurgunun bilinen zaman ve mekândan uzaklaşmayı olası kılan özelliğidir. Çocuklar, çizgi filmler aracılığıyla bilimkurgu ve fantastik edebiyat türlerine yabancı değildir (Uğur, 2019: 8). Bilimkurgu türündeki yapıtlar, özellikleri bakımından çocukların ilgi ve gereksinimlerine daha doğrudan seslenebilir. Ağın (2020: 130-131), insanların çizgi film, bilimkurgu ve fantastik edebiyata ilişkin olağanüstü öyküsellikleri ile ilgili ön kabulleri olduğunu belirtir. Ona göre, bu türlerin ortak noktası eyleyicilerin canlandırma (animasyon) ya da insansılık üzerinden tanımlanmalarıdır. Ayrıca konuşma, düşünme, tasarlama gibi insana özgü olan ve insanın diğer varlıklardan üstün olduğunu düşündüren eylemlerin çizgi film, fantastik edebiyat ve bilimkurguda tüm varlıkların eşit görüldüğü yatay bir düzleme geçtiğini söyler.

Bilimkurgu yapıtları çocuğun düş dünyasını geliştirirken bilime de merak duymasını sağlayabilir. Bu tür yapıtlar, çağdaş gerçekleri düşsel öğelerle kurgularken bilimsel gelişmeleri de günümüzden çok uzak olmayan bir noktadan aktarır (İnneci Bozkaplan, 2010: 23). Yetişkinlerle karşılaştırıldığında, çocukların düş gücünün daha sınırsız olduğu söylenebilir. Bilimkurgu, gerçeklerden yola çıksa da bireyi sınırlayan engeller bulunmadığından düş gücünün yoğun biçimde duyumsandığı bir türdür. Bu yüzden çağdaş dünyanın masalları sayılabilecek bilimkurgu anlatıları çocuğu bilime, araştırmaya, geleceğe yönelik sorular sormaya yönlendirme aracı olabilirler (Duru, 1979: 294-295). Bilimkurgu yalnızca edebiyat değil, biyoloji, geometri, matematik, tarih gibi alanlarla ilgilenenlerin de ilgisini çekebilir. Disiplinlerarası bir yaklaşımla eğitimde, bilimkurgu yapıtlarına yer verilebilir (Kafka, 1975: 51-52). Okuma yoluyla yaşanan dolaylı deneyimler, okurun kendisi, çevresindeki bireyler ve içinde yaşadığı topluma ilişkin anlayışını geliştirir. Genç okurların yeni biçimler, değişik izlek ve karakterler keşfetmeleri dünyalarını da genişletir. Örneğin, bilimkurguya ilgi duyan bir çocuk, macera tutkusunu sürdürebileceği bir spora ya da yakından ilgili diğer yazınsal türleri okumaya yönelebilir (Lukens vd., 2018: 101).

Edebiyat, yazarın yeniden kurguladığı gerçeklik bağlamında bireyin kendini tanıyıp gizilgüçlerini ortaya çıkarmasıdır (Sever, 2013: 108). Halman, olağanın ötesine geçtiğinden Gülten Dayıoğlu'nu en iyi anlatan terimin "ufuklar" olduğunu söyler (Halman, 1998: 22). Şirin'e göre ise Gülten Dayıoğlu, iyimser bir yazarlık tutumu ve yalın bir biçimle yazmaktadır. Onun ortaya çıkardığı karakterler, "iyi, güzel, doğru ve barış"ın ardından umutla koşup

başarıya ulaşmaktadır (Şirin, 2016: 192-193). *Dünya Çocukların Olsa*, yetişkinlerin birçok soruna neden olarak felakete sürüklediği dünyayı kurtaranların çocuklar olması ile çocuk okurlarda ilgi ve merak uyandıracak niteliktedir. *Işın Çağı Çocukları*, okuru anlatıya çekek biçimde bilimkurgu türünün özelliklerini taşımaktadır. Okurun düş gücünü devindirecek konuyla okurun belleğinde yeni anlamlar oluşturmaya olanak sağlayıcıdır, denilebilir. Her iki yapıtta da olaylar, karamsar gelecek (distopya) çizgisinde ilerlerken sevgi, barış, sağduyu ve hoşgörü karşısında bu durum değişerek gelecek beklentisi, insanlık adına umuda dönüşür.

Kaynakça

- Abrams, M. H. (1999). *A glossary of literary terms*. 7th ed. Boston: Heinle & Heinle.
- Ağın, B. (2020). *Posthümanizm kavram, kuram, bilim-kurgu*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Akın, M. (2009). *Türk çocuk edebiyatında bilim kurgu*. İstanbul: Bizim Kitaplar.
- Akkoç, B. (1996). Bilimkurgu. *Bilim ve Teknik, Haziran 1996*, 29 (343), 36.
- Aldiss, B. W. (1973). *Billion year spree: the true history of science fiction*. New York: Doubleday & Company.
- Antczak, J. (1985). *Science fiction: the mythos of a new romance*. New York: Neal-Schuman Publishers.
- Aslan, C. (2019). *Çocuk edebiyatı ve duyarlık eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ateş, K. (1998). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanları*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Atwood, M. (2017). *Başka dünyalar bilimkurgu ve hayal gücü*. (S. Sıral, Çev.) İstanbul: Kolektif Kitap.
- Aydemir, A. (2011). *Gülten Dayıoğlu'nun romanlarının çocuk ve gençlik edebiyatı ve fantastik bilim kurgu türü bakımından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Balta, E. E. (2014). Çocuk edebiyatı dairesinde Gülten Dayıoğlu'nun fantastik-bilim kurgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (31), 59-67.
- Baudou, J. (2005). *Bilim-kurgu*. (İ. Bülbüloğlu, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Bayar, Z. (2001). *Bilimkurgu ve gerçeklik*. İstanbul: Broy Yayınevi.
- Bould, M. (2019). *Bilimkurgu*. (S. Okan ve E. Genç, Çev.) İstanbul: Kolektif Kitap.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. 4th ed. Boston: Pearson.
- Csicsery-Ronay, I. J. (1996). The seven beauties of science fiction. *Science Fiction Studies*, 23 (3), 385-388. <http://www.jstor.org/stable/4240545>. Erişim tarihi: 17.01.2021
- Çeker, A. (2020). *Öykü roman ve senaryo için bilim kurgu tekniği*. İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın.
- Dağ, Ü. (2019). *Geleceği geçmişle kurgulamak bilim kurgu romanları ve çağıcılaştırılmış mitler*. Konya: Palet Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş çocuk yazını*. İzmir: Tudem.
- Duru, O. (1973). "Science-fiction" sözcüğüne Türkçe bir karşılık arama denemesi. *Türk Dili Dergisi Özel Bölüm Bilim-Kurgu*, 256, 332-340.
- Duru, O. (1979). Bilim-kurgu ve çocuk yazını. *Türk Dili, Nisan 1979*, 39 (331), 294-295.
- Duru, O. (1999). Bilimkurgu gezegeni. *Milliyet Sanat, Mart 1999*, 451, 7-8.
- Erkuş, A. (2013). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gernsback, H. (1926). A new sort of magazine. *Amazing Stories, April 1926*, 1 (1), 3. <https://archive.org/details/AmazingStoriesVolume01Number01>. Erişim tarihi: 20.01.2021
- Güney, K. M. (2007). *Başka dünyalar mümkün bilimkurgu siberpunk ve siyaset*. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Güney, K. M. (2015). Çağının aynası olarak bilimkurgu: insanın doğa ve teknolojiye bakışı nasıl dönüştü?. S. Şahin, B. Öztürk ve D. Ardalı Büyükarman (Yay. Haz.), *Edebiyatın İzinde Fantastik ve Bilimkurgu* içinde (s. 36-43). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Halman, T. (1998). Çocuklara cennet. *Ana Dili Dergisi Gülten Dayıoğlu Özel Sayısı*, 5, 20-23.
- İnneci Bozkaplan, D. (2010). *1990-2008 arası çocuk edebiyatımızda fantastik ve bilim-kurgu romanlar üzerinde bir inceleme*. Yayımlanmamış doktora tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- İsmihan, E. (2005). Bilim kurguda temel kavramlar ve kahramanlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 153-162.
- Kafka, J. (1975). Why science fiction?. *The English Journal*, May 1975, 64 (5), 46-53.
- Karagöz, M. (2015). “Işın Çağı Çocukları”nın bilim kurgununun temel kavramları ve çocuk/gençlik yazını bağlamında incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3 (4), 41-48.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kumar, K. (2005). *Ütopyaçılık*. (A. Somel, Çev.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Lukens, R. J., Smith, J. J. ve Coffel C. M. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. (C. Pamay, Çev.) İstanbul: Erdem Yayınları.
- Meillassoux, Q. (2020). *Bilimkurgu ve bilimdışı kurmaca*. (O. Şişman, Çev.) Eskişehir: Yort Kitap.
- Oskay, Ü. (2018). *Çağdaş fantazyaya popüler kültür açısından bilimkurgu ve korku sineması*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Öner, G. (1977). Bilimkurgu'nun tarihçesi (1). *X-Bilinmeyen Bilimkurgu Dergisi*, Mart 1977, 10, 21. <http://www.x-bilinmeyen.com/10/id4.htm>. Erişim tarihi: 17.01.2021
- Öner, G. (2015). Türkiye’de bilimkurgu. S. Şahin, B. Öztürk ve D. Ardalı Büyükarman (Yay. Haz.), *Edebiyatın İzinde Fantastik ve Bilimkurgu* içinde (s. 56-62). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Ruiz, J. H. (2015). Paradox and oxymoron revisited. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 173 (2015), 199-206.
- Sever, S. (2012). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sinar Çılgın, A. (2005). Çağını anlatan bir çocuk edebiyatçısı: Gülten Dayıoğlu. *U-Ü Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (8), 35-46.
- Suvin, D. (1979). *Metamorphoses of science fiction: on the poetics and history of a literary genre*. New Haren and London: Yale University Press.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, çocukluk ve çocuk edebiyatı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Tok, G. (1996). Geçmişin masalından geleceğin gerçeğine... çağdaşımız bilimkurgu. *Bilim ve Teknik*, Haziran 1996, 29 (343), 34-43.
- Uğur, V. (2015). 1980 sonrası Türkiye’de bilimkurgu romanları. S. Şahin, B. Öztürk ve D. Ardalı Büyükarman (Yay. Haz.), *Edebiyatın İzinde Fantastik ve Bilimkurgu* içinde (s. 63-70). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Uğur, V. (2019). *Türk bilimkurgu edebiyatı ve arketipler*. Ankara: Günce Yayınları.

Yelkenli, M. (2000). * teki dünyalı*. İstanbul:  iviyazıları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma y ntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İncelenen Kaynaklar

Dayıoğlu, G. (2012). *IŐım  ağı  ocukları*. (34. Basım). İstanbul: Altın  ocuk Kitapları.

Dayıoğlu, G. (2019). *Dünya  ocukların Olsa*. (42. Basım). İstanbul: Altın Kitaplar.

Extended Summary

1. Introduction

Science fiction, in terms of its position in the field of literature, contains subjects that can attract their attention with its lack of limits to imagination, its background adorned with scientific elements and meeting the passion for adventure of children. It is a genre that is not very distant to children when cartoons and fairy tales are considered. An adult reader may notice that there is a work of science fiction that she/he cannot forget about her/his childhood.

Gülten Dayıoğlu is one of the most prominent writers of children's literature that has grown up in our country and comes to mind first. The books examined in this study were chosen because they reflect the characteristics of the science fiction genre.

2. Method

This study, structured with a qualitative research approach, is descriptive. The works of Gülten Dayıoğlu, named "If the World Belonged to Children" and "Children of the Ray Age" discussed in the study were examined in terms of the basic concepts of science fiction genre and basic elements of children's literature. In this research, information obtained through document scanning (document method/analysis) is interpreted. The obtained information was analyzed within the scope of "subject, theme, characters, time-place, message, language and other elements specific to the genre of science fiction".

3. Findings, Discussion and Results

The transcendent nature of the science fiction genre shares the same plane with the unlimited imagination of child readers. In both works examined, humanity leaves behind the seemingly dystopian days and attains an environment dominated by peace and tranquility.

Science fiction works can be edited around a basic theme, in a structure that includes traces from other themes. In *If the World Belonged to Children*, there are expressions in accordance with the themes such as transformed humans and animals, nuclear destruction and world unity. In *Children of the Ray Age*, people are advanced enough in terms of science and technology to establish an "agricultural sphere" (p. 14) in space.

Children identify with the characters in the works they read. It is easier for them to adopt characters that are well developed in terms of words, actions, thinking and applying what they think. It can be said that the characters are open to development in terms of action, attitude, behavior and speech.

Science fiction is a genre that bridges the dimensions of time. It is understood that both works are about a distant future. In *Children of the Ray Age*, events take place in a world and space developed in terms of science and technology. In *If the World Belonged to Children*, it takes place

in the world that suffered from chemical destruction, in the natural environments where children who try to rebuild civilization live.

Although they have fiction that depicts different time periods, science fiction works actually hold the magnifier to the period in which the author lived and to possible future problems. In both works, the author spread her message throughout the text and left it for the children to take it.

The principle that the language of the works addressed to children is simple and understandable and the aim of understanding the first meanings of the words in science fiction is similar. Although this principle has been adopted in the analyzed works, again as a feature of science fiction, the author has included the words she derived herself.

In the "If the World Belonged to Children", it is children who save the world that adults lead to disaster by causing many problems. For this reason, it is of a nature that will arouse interest and curiosity in child readers. "Children of the Ray Age" have the characteristics of the science fiction genre in a way that attracts the reader to the narrative. While the events in both works progress in a dystopian line, this situation changes in the face of love, peace, common sense and tolerance, and the expectation for the future turns into hope for the name of humanity.

Düzenli Gür, F. (2021). "Dünya Çocukların Olsa" ve "Işın Çağı Çocukları" adlı yapıtların bilimkurgu ve çocuk edebiyatı bağlamında incelenmesi. *Çocuk, Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-20.